

UČITELJSTVO »SLUŽI BOŽJOJ RIJEČI«

(DV 10)

Dr Marijan VALKOVIĆ

Trinom Sveto pismo, tradicija i učiteljstvo čini okvir u kojemu riječ Božja javno dopire do čovjeka. Taj je trinom jedinstven i neraskidiv u svojoj međusobnoj ovisnosti. Klasičnu katoličku nauku posebno ističe i dogmatska uredba »O božanskoj objavi« (Dei Verbum): »Očevidno su, dakle — po premudroj Božjoj odluci — sveta predaja, Sveto pismo i crkveno učiteljstvo tako uzajamno povezani i združeni te jedno bez drugih ne može opstati, a sve zajedno — svako na svoj način — pod djelovanjem jednog Duha Svetoga uspješno pridonosi spasenju duša« (DV 10).

Veoma je važno da se funkcija crkvenog učiteljstva u ovom trinomu pravilno ocijeni i postavi na svoje mjesto, izbjegavajući ekstreme i per defectum i per excessum. Mora se priznati uloga crkvenog učiteljstva u prenošenju Božje riječi, ali opet ne može se Božju riječ podrediti crkvenom učiteljstvu, odnosno ljudskoj riječi.

I

Ako detaljnije promatramo ulogu učiteljstva u Crkvi, moramo stalno imati u vidu dvije relacije u kojima se ono nalazi: odnos prema Božjoj riječi i odnos prema pojedinom vjerniku. Učiteljstvo je u sredini između ova dva pola koja određuju njegovu posredničku funkciju služenja.

Pogledajmo malo, pod jednim posebnim vidom, odnos učiteljstva prema pojedinom vjerniku. Riječ je Božja u svojoj biti *objava i poruka* osobnog Boga. Tu objavu i poruku prima čovjek, i to u osobnom susretu sa svojim Bogom. Bog govori ljudima, osobama, a ne institucijama i sistemima. Zato Božja riječ ima za cilj da uspostavi *neposrednu*, tj. osobnu vezu čovjeka s Bogom. Čovjek treba postati dionikom Božje naravi i prijatelj Božji.

No do ove neposredne, »vertikalne« veze s Bogom dolazi se na temelju posredne i »horizontalne« veze ostvarene u povijesti spasenja. Bog je u punini progovorio ljudima u historijskoj pojavi Isusa Krista. Božji poziv nama i naš odgovor u vjeri ugrađeni su u povijest spasenja te imaju kao pozadinu Krista i njegovu Crkvu. Tko želi čuti Božju ri-

ječ, mora voditi računa, saltem implicate et remote, o Kristu i o Crkvi. Uredba »Dei Verbum« spaja ova dva vida odmah na početku govoreći o naravi objave:

»U svojoj dobroti i mudrosti odlučio je Bog da objavi Sebe i da saopći Otajstvo svoje volje (usp. Ef 1,9) kojim ljudi po Kristu, Riječi koja tijelo postade, u Duhu Svetom imaju pristup k Ocu i postaju zajedničari božanske naravi (usp. Ef 2,18; 2 Pet 1,4). I tako, ovom objavom nevidljivi Bog (usp. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) u bujici svoje ljubavi zapodijeva razgovor s ljudima kao prijateljima (usp. Izl 33,11; Iv 15,14—15) i s njima druguje (usp. Bar 3,38) da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u nj prigrlji«.

Horizontalna komponenta ima za cilj vertikalnu i treba joj služiti. Crkveno učiteljstvo, kao predstavnik institucijske i povijesne strane Božje riječi, ima svoj smisao ukoliko posreduje i pomaže da Božja riječ postane živa i neposredna u duši svakoga čovjeka. Stoga učiteljstvo ne smije biti zaprekom na putu osobnog susreta i razgovora s Bogom, već mora upravo tomu težiti i služiti. Zato i brižljiva pažnja da povjereno blago Božje riječi dopre do svakoga, na način kako to najbolje odgovara pojedinoj duši. Zato i oprez da se ne gasi u Crkvi žar karizmatičkih darova, u ovo vrijeme između Duhova i paruzije kada Crkvu u prvom redu vodi Duh Sveti koji nadahnjuje koga hoće i kako hoće (Iv 3,8).

II

Govoreći o učiteljstvu u odnosu prema Božjoj riječi, uredba »Dei Verbum« naglašava jednu istinu koja u klerikalnom shvaćenju Crkve kao da je bila potamnijela, naime da je Božja riječ povjerena cijeloj Crkvi a ne samo službenom učiteljstvu. U tekstu se kaže: »Sveta predača i Sveto pismo sačinjavaju jedan sveti poklad riječi Božje povjerenje Crkvi: prianjajući uza nj, sav je sveti puk — sabran oko svojih pastira — trajno postojan u nauci apostolskoj i zajedništvu, u lomljenju kruha i molitvama (usp. Dj 8,42 grčki) tako da nastaje jedinstvena istodušnost predstojnika i vjernika u držanju, izvršavanju i ispovijedanju predane vjere« (DV 10).

Svaki vjernik sudjeluje u prenošenju, čuvanju i širenju Božje riječi. Podjela između »naučavajuće« i »slušajuće« Crkve nije adekvatna. Dok s jedne strane i laici imaju funkciju prenošenja Božje riječi, dotle i učiteljstvo Crkve spada u »slušajuću« Crkvu ukoliko su njegovi predstavnici kao vjernici izjednačeni s ostalim laicima, a i inače trebaju biti stalno u osluškivanju Božje riječi. Laici posjeduju onaj »sensus fidelium« koji je toliko važan u razvoju dogmi i crkvene nauke¹. Uloga laika ne može spasti na to da budu pasivan elemenat kojemu će učiteljstvo jednostavno pružati Božju riječ. Oni s hijerarhijom čine zajedno jednu cjelinu. Jedan Bog, jedna vjera, jedno otajstveno tijelo Kristovo. Oci su smatrali cijelu Crkvu kao nastavak apostola i duhovske stvarnosti (sv. Irenej, sv. Ciprijan), a po sv. Tomi jedinstvo Crkve

1. LThK IV², 945—948 (»Glaubensinn«, M. SECKLER)

temelji se na jedinstvu objekta vjere². U obrani katoličke vjere Oci su se već u starini pozivali na vjeru kršćanskog puka³. Melchior Cano u svom važnom djelu »Loci theologici« raspravlja »an ex fidelium communi sensu firma duci argumenta possint ad dogmata Theologiae comprobanda« (L. IV, c. 1). Od novijih teologa Scheeben je govorio »de sensu fidelium« kao o izvoru spoznaje Božje riječi⁴. Zato je preusko pozivati se samo na službene dokumente crkvenog učiteljstva, i to pretežno onoga vrhovnog. Treba uzeti u obzir i vjerski život kršćanskog puka u svoj njegovoj amplitudi.

No crkveno učiteljstvo ima ipak jednu funkciju koju ne posjeduju laici, naime da autentično tumači Božju riječ: »A zadaća vjerodostojno tumačiti pisanu ili predanu riječ Božju povjerena je samo živom crkvenom učiteljstvu: ono to dostojanstvo vrši snagom imena Isusa Krista« (DV 10). To je već bio definirao Prvi vatikanski sabor⁵, i u tome se mi i nadalje razilazimo od protestanata⁶. Akcenat je dan riječi »vjerodostojno« (autentično), jer privatno tumačiti mogu i laici. Vjerodostojno tumačenje sa strane učiteljstva treba pomoći da pojedini vjernik može pravilno shvatiti i protumačiti Božju riječ.

III

Druga važna istina, iako po sebi jasna, po prvi put nalazi svoju formulaciju u crkvenom dokumentu ovakve vrste: »Quod quidem Magisterium non supra Dei verbum est, sed eidem ministrat« (DV 10). Protestanti osjećaju posebnu teškoću u povezivanju funkcije crkvenog učiteljstva sa Svetim pismom, jer im se čini da je u Katoličkoj Crkvi Sveto pismo podvrgnuto učiteljstvu. U noti koncilske komisije koja je priređivala ovaj tekst, spominje se kako je dan akcenat ovoj istini baš iz ekumenskih razloga⁷. Vrhovna norma u životu Crkve jest Božja riječ, i učiteljstvo nema ovlasti da tu išta samovoljno mijenja, prilagođujući Božju riječ svojoj vlastitoj nauci. Kao što općenito vlast u Crkvi ima karakter služenja, tako dosljedno i učiteljstvo treba služiti Božjoj riječi. Ne samo učiteljstvo nego ni Crkva kao takva ne može pretendirati da bude glavni objekat naše vjere i ljubavi. Crkva nije zadnje mjerilo naše vjere, ona nema potpune autonomije. I ona sama

2. Usp. CONGAR, Y., *La Foi et la Théologie*, Tournai 1962, str. 42.

3. AUGUSTIN, SV., *Contra Jul.* I, 7, 31: PL 44, 662: »Non tibi, sicut calumniaris, 'solum populi murmur opponimus': quanquam et ipse populus adversus vos propterea murmurat, quia non est talis quaestio, quae possit etiam cognitionem fugare popularem. Divites et pauperes, excelsi atque infirmi, docti et indocti, mares et feminae noverunt quid cuique aetati in Baptismate remittatur«.

4. SCHEEBEN, M. J., *Theologische Erkenntnislehre*, in: *Gesammelte Schriften* III, 160 sl. Usp. *Mysterium Salutis*. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik, Bd. I, Luzern-Zürich-Köln 1965, st. 547—555.

5. Denz. 1792 (3011)

6. Protestantsko stanovište ovako formulira P. ALTHAUS, *Die christliche Wahrheit*, Gütersloh 1958, str. 526: »Obećanje Duha Crkvi znači ovo: Bog neće nikada dopustiti da Crkva umre sama od sebe, po vlastitom grijehu i nemoći, nego Duh Božji čini da negdje u Crkvi probiju istina i život za cijelu Crkvu, negdje On podiže proroke i reformatore. To je evangelički pojam vodstva po Duhu i crkvene 'nezabludivosti'«.

7. »... ut et fratres seunctj statim videant Magisterium in Ecclesia catholica nullatenus ut dominum, sed ut ministrum verbi Dei considerari, quippe quod suum sit illud interpretari, nihil addendo vel subtrahendo« (III, ad 10: F).

je, kako to lijepo reče Kajetan, »ministra obiecti«⁸. Crkva je regula regulata, mensurata verbo Dei scripto vel tradito. O Svetom pismu kao o blagu kojemu Crkva treba služiti veli Scheeben: »Sveto je pismo po svom porijeklu, biti i određenju Božja stvar i Božja domena... Svi zadaci i sve ovlasti Crkve s obzirom na ovo blago svode se na to da se njime upravlja u ime Boga«⁹.

Služenje Božjoj riječi sastojat će se prvenstveno u tome da učiteljstvo naučava »nonnisi quod traditum est«. Temeljna je postavka katoličke nauke o objavi da je ona dosegla svoj vrhunac u osobi Isusa Krista i da je završena sa smrću apostola. Ideja o javnoj i progresivnoj objavi i nakon apostolskih vremena krije u sebi modernističke zablude. Učiteljstvo je strogo vezano na Božju riječ sadržanu u Svetom pismu i u crkvenoj predaji. No taj stav učiteljstva ne smijemo shvatiti previše simplicistički, kao da je učiteljstvu posve lako pronaći što Bog govori čovjeku. Riječ je Božja — veli sam Isus Krist — kao zrno gorušice koje ima svoja određena i nepromjenljiva svojstva, ali istovremeno je podložno snažnom pokretu rasta i razvoja, dakle promjenama. Kao što cijela Crkva nije jedna statička veličina nego »zgrada u stalnoj izgradnji«¹⁰, tako i Božja riječ, jednom zauvijek progovorena sa strane Božje, treba rasti u spoznaji i razumijevanju sa strane Crkve¹¹. Vrijeme Crkve nije vrijeme novih javnih objava interiorizacije i sve dubljeg shvaćanja Božje riječi, pod posebnim utjecajem i »pomazanjem« Duha Svetoga¹². Zato koncilski dekret ističe kako učiteljstvo mora »pie audire« Božju riječ, jer ona nije nikada dovoljno upoznata i uvijek će pružati novo svjetlo onima koji su spremni pobožno je slušati. Stoga učiteljstvo kao takvo, a ne samo pojedini vjernik, mora se truditi da što bolje upozna Božju riječ. Promicati rad na istraživanju Svetog pisma i otačke predaje praktična je posljedica i potreba ovog stava. Intronizacija Evanđelja na zasjedanjima sabora trebala je simbolički označivati ovu fundamentalnu relaciju poslušnosti i služenja Svetom pismu i Božjoj riječi općenito. Uredba nastavlja da učiteljstvo mora Božju riječ »sancte custodire«. U prošlosti to se dovoljno isticalo, čak katkada i previše jednostrano, no katoliku je jasno da učiteljstvo ima posebnu ulogu u čuvanju čistoće i nepatvorenosti Božje riječi. Nadalje, dužnost je učiteljstva »fideliter exponere« Božju riječ. Učiteljstvo treba pomoći da pojedini vjernik shvati Božju riječ. Tumačenje i izlaganje Božje riječi sa strane učiteljstva obuhvaća široko polje rada: od službenih definicija do svakodnevnog propovijedanja, od širenja biblijskog pokreta do pastoralne brige da svaki vjernik dobije u ruke Sveto pismo. Zadaća teška i odgovorna, ali takva mora i biti ako je smisao učiteljstva da služi Božjoj riječi.

8. KAJETAN, Comm. in Ha—Hae, q. 1, a. 1, nn. X et XII. Cf. ibidem, in q. 2, a. 6: »Nota duo. Primo quod humana cognitio non est regula fidei, sed divina doctrina. Ac per hoc, quamvis universalis Ecclesiae cognitio non possit errare, non tamen ipsa est fidei regula, sed doctrina divina cui innititur«. Usp. CONGAR, Y., *La Foi et la Théologie*... str. 45.

9. SCHEEBEN, J. M., *Handbuch der Dogmatik* I, 136 (izdanje iz 1948. god.)

10. Tako Pavao VI (Oss. Rom. od 17-XI-1966). U istom govoru papa kaže da je Crkva »nedovršena zgrada koja nastavlja u vremenu svoj određeni plan izvršenja«. Usp. *La Civiltà Cattolica* 1967, vol. I, str. 106—108.

11. Tako Prvi vatikanski sabor, Denz. 1800 (3020)

12. DE LA POTTERIE, I., *L' onction du chrétien par la foi*, in: *Biblica* 40 (1959), 12—59

Uredba dakle jasno izriče da je Božja riječ vrhovna norma u životu Crkve, kojoj i učiteljstvo treba biti podređeno. Učiteljstvo ima samo posredničku funkciju. Time je riješena quaestio juris. Preostaje možda quaestio facti, naime da li je učiteljstvo tokom stoljeća doista uvijek postupalo prema ovim načelima. U ekumenskom pogledu danas je od silne važnosti »da bi nekatolici priznali punu iskrenost i dobronamjernost Crkve kad se naziva upraviteljem koji samo upravlja i čuva ono što je Gospodnje«¹³. A katolici će se, pogotovu predstavnici službenog crkvenog učiteljstva, potruditi da iskrenije i požrtvovanije služe Božjoj riječi koja jedina ostaje dovijeka.

SUMMARIUM

Magisterium Verbo Dei ministrat (DV n. 10) — Constitutio de divina revelatione corrigit duas erroneas conceptiones de relatione magisterii ecclesiastici erga Dei Verbum. Primo, verbum Dei concreditum est toti Ecclesiae, non tantum magisterio. Magisterium habet privilegium et missionem authentice interpretare Dei verbum, attamen tota Ecclesia collaborat non tantum in custodiendo et transmittendo verum etiam in interpretando verbo Dei. Secundo, ipsum magisterium Ecclesiae — quod per se patet, sed non semper clare profitebatur, nunc autem hoc clare docetur — magisterium Ecclesiae non est supra verbum Dei, sed eidem ministrat. Quo sensu? Ita ut ipsum magisterium sit primo fidelis discipulus divinae revelationis, quae agit in Ecclesia, et deinde docet illa tantum quae tradita sunt, summa cura custodiendo et fideliter interpretando.

13. ZERWICK, M., De S. Scriptura in Constitutione »Dei Verbum«, in: Verbum Domini 44 (1966) str. 29